

AZ OKTATÁS MÓDSZEREI II.

Az oktatás három fő kérdése: kinek, mit, HOGYAN?

A módszer fogalma: Meghatározott oktatási célokhoz vezető tervszerű eljárás, vagyis a HOGYAN kérdésre kíván választ adni.

Az aktív tanulás feltételeinek megteremtése – A DIÁK TUD ÉS AKAR TANULNI

1. Fegyelem (és nyugalom)
2. Motiváció
 - a. Figyelem
 - b. Önszabályozó, tartós motiváció

1. Fegyelem (és nyugalom)

A fegyelem a tanórai munkához szükséges munkarend betartása, ami pl. a tanulásszervezési módoktól függően eltérhet. (A tanári előadás során a viszonylagos csend elvárt, a csoportmunka természetesen munkazajjal, mozgással jár.)

A fegyelem hiányának elsődleges oka, hogy az alkalmazott módszerek, feladatok nem kötik le kellően minden tanuló figyelmét. (Nem a tanuló a hibás!!!)

A fegyelem megteremtésének módszerei:

- Szerződéskötés – A tanár és a tanuló közösen fogalmazzák meg, hogy a tanórán milyen viselkedési szabályok betartását tekintik önmagukra nézve kötelezőnek. A szabályok megszegése esetén elegendő csak a közösen jóváhagyott, mindenki által elfogadott szabályokra utalni.
- Rendezett órakezdés – A mozgólódás, beszélgetés befejezésének kivárása; felállás (vigyázzállás egymás köszöntésére, a tanóra és a szünet határának pontos kijelölésére).
- Differenciált feladatok – Minden diák a képességeinek, ismereteinek megfelelő feladatot kap.
- Sok feladat – A gyorsan haladó diákok számára.
- Alternatív óraterv – Ha a fegyelem megtartása egyre több diáknak okoz nehézséget, akkor feltehetően unalmas, vagy nehezen követhető az óra. Erre az esetre a tananyag alternatív átadásának előre kidolgozott, vagy spontán kigondolt módja szerinti továbbhaladás javasolható.

A nyugalom megteremtése a félelem és szorongásmentes légkör, a tanuló biztonságérzetét megteremtő rendezettség kialakítására irányul. A tananyagra való érzelmi ráhangolódást segíti elő.

2. Motiváció

Típusai:

- érzelmi (affektív) és értelmi (kognitív)
- belső és külső
- rövid távú és hosszú távú

2. a. Figyelem

Pszichológiai alapjai: éberségi szint (arusal), változatos ingerek, új információk

A figyelem az ismeretek elsajátításának első lépése, amely lehetővé teszi, hogy az anyag a rövid távú memóriába kerüljön.

A figyelem a tanuló motivációjának egy konkrét órára kiterjedő, rövid távú kifejeződése.

A figyelem fegyelmet eredményez, de a fegyelemnek nem feltétlenül következménye a figyelem.

2. b. Önszabályozó, tartós motiváció

Pszichológiai alapjai: belső motiváció kialakítása, a külső motiváció belsővé tétele (interiorizáció), pozitív érzelmi viszonyulás

Az oktatás egyik legfontosabb nevelési célja a tudásvágy, a tanulás szeretetének kialakítása, amely alapját képezi az élethosszig tartó tanulásnak (Life Long Learning – LLL). Az önszabályozó motiváció szerepe, hogy a tanuló képessé váljon a tanulás kedvéért késleltetni pillanatnyi igényeit. Azaz szándékában álljon, akarjon tanulni és ezt meg is valósítsa.

Amennyiben a diák belső motivációs bázisa fejlett, akkor a pedagógus erre támaszkodva csupán ennek megőrzésére, fejlesztésére összpontosít. (Könnyű dolga van.)

Amennyiben a tanulók nem rendelkeznek megfelelő belső motivációval a tanuláshoz, akkor a pedagógus külső motiválással törekszik motivációs rendszer megalapozására, kialakítására. A külső motivációkkal a tanár nem elégedhet meg, és mindig arra összpontosít, hogy hogyan alakítható a külső motiváció belsővé. ***Abban az esetben, ha olyan célokat, motívumokat tűz ki a tanuló elé, melyekkel a diák érzelmileg és/vagy gondolatilag azonosulni tud, akkor interiorizáció révén ezek a motívumok belsővé válnak.*** A tanári (külső) motiválással való azonosulás feltétele, hogy a tanár szeretett és/vagy tisztelt, megbecsült, hiteles személy legyen. (Lásd tanár-diák kapcsolat szerepe a nevelésben, tanulásban)

A figyelem megteremtésének és a motiváció kialakításának, fejlesztésének módszerei:

- A pedagógus elszántsága, kitartása és elmélyült tájékozottsága a tananyagban – Növeli a pedagógus hitelességét a tanulók szemében, a lelkesedés sugárzása érdeklődést kelt.
- Pygmalion-effektus – A tanár magas, de teljesíthető elvárásokat fogalmaz meg diákjaival szemben. Hisz a diákok képességeiben, fejlődőképességükben és időről időre jelzi a tanulók felé, hogy hol tartanak a célokhoz vezető úton.
- A tananyag felvezetése – A tanóra, a témakör kezdeténél olyan részek kiemelése, melyek érdekesek, hasznosak a tanulók számára.
Pl.: A mai óra anyaga azért lesz érdekes..., A év egyik legizgalmasabb témája a mai...
- A tananyag előzetes felvázolása – A tanóra elején vázlatosan bemutatott tananyag érdeklődést kelthet a tananyag konkrét részeivel kapcsolatban, még ha az eleje nem is tűnik érdekesnek az érdeklődést egy később sorra kerülő rész miatt tarthatja fenn a hallgató.
- Értékek keresése a diákokban, az elvégzett feladataikban, megszólalásaikban – pozitív visszacsatolási lehetőségek keresése. Az értékek keresése nem azt jelenti, hogy egy teljesen hibás feladatról nem mondjuk, meg, hogy rossz. Csak olyan értéket szabad

kiemelni, ami valóban létezik és jelen volt a feladat megoldásában. Fontos, hogy a hibák megfogalmazásakor segítséget nyújtson a tanár abban, hogy mit tegyen másképp a diák a hiba kiküszöbölése érdekében.

Pl.: A dolgozatban nem a rossz, hanem a jó részeket húzom alá pirossal...

A feladat megoldása a 3. lépésig jó, gondold át mit tévesztettél el a következő lépésnél..., Amit mondasz, az jó, tedd kérlek egy kicsit konkrétabbá...

A hiba javításához a tankönyv 23. oldalán található fogalom ismerete hiányzik. Olvasd át újra!

- A tudás, mint érték megjelenítése – A tananyag (ismeretek + képességek) elsajátítása révén való gazdagodás hangsúlyozása, alkalmazhatóságának kiemelése. A tudásban, a tájékozottságban rejlő öröm közvetítése. Pl.: Milyen nagyszerű, ha valaki megkérdezi minket valamivel kapcsolatban és tudunk felelni...
- Kérdések (és felszólítások) megfogalmazása – A figyelem felkeltésére, a lankadó figyelem felélénkítésére szolgál azáltal, hogy lehetővé teszi az egyéni ötletek kifejtését, előhívhat személyes élményeket, tapasztalatot, tudást.
Pl.: Hallottatok már...-ról?, Történt már közületek valakivel...?, Megosztanád a tapasztalatodat, a történetedet a többiekkel?, Milyen összefüggések lehetnek a...?, Mi lehet az oka annak a jelenségnek...? Hogyan magyaráznád...?, Mi lehet a következménye...?
- Probléma felvetése – A tananyag elsajátítása egy megoldandó problémából kiindulva, melyet a tanulók ötletbörzével, önálló információgyűjtéssel, tanári rávezetéssel fedeznek fel, oldanak meg.
Pl.: A kutatók megfigyeltek egy jelenséget, amely újra meg újra meghiusította a kísérlet elvégzését, de nem tudták megmagyarázni és így kiszűrni a zavaró tényezőt. Videón láthatjátok a kísérletet, figyeljétek a részleteket és próbáljátok megfejteni a jelenség okát...
- Változatosság – A változatosságnak több szinten is szerepe van a tanulás motiválásában. Az iskola széles tevékenységkínálatában, mely minden tanuló érdeklődéséhez kínál valamilyen fakultációt, szakkört, tevékenységet. A tanórákon alkalmazott módszerek változatossága terén a tevékenykedtetésben, az előadásmódban, a szemléltetésben, a tanulás-szervezési módokban jelenik meg. De ide sorolható akár a tanári magyarázat hanghordozásában, az eszközhasználatban megjelenő változatosság is.
- Jutalmazás (és büntetés) – A jutalmazás módszereinek megválasztása nagy körültekintést igényel. A tárgyi jutalom alkalmazása a belső motiváció csökkenését eredményezi. Csak monoton feladatok elvégzését célszerű így ösztönözni. A jutalom spontán módon, váratlanul kapcsolódjon a teljesítményhez, mert ha a diák előre tudatában van a tárgyi jutalomnak (pénz, édesség, ajándék), akkor ennek elérésére törekszik és a motiváció belsővé válása nem történik meg. A szóbeli jutalmazás, a non-verbális jutalmazás a leghatásosabb jutalmazási forma (mosoly, szóbeli dicséret, megerősítés), melyhez a jutalmazó pedagógusnak a diák számára szeretett/tiszelt személynek kell lennie. (Lásd. Fehér Irén: Pedagógia és pszichológia szöveggyűjtemény, Hogyan jutalmazzunk?)
A jutalmazásnál fontos a tanuló igényeinek, szükségleteinek figyelembe vétele. Pl.: Az év végi jutalmak átadásakor azt a könyvet kaphassa meg, amire vágyott, ha azonban

színházjegyre, nyelvtanfolyamra, kézműves eszközökre, stb. lenne szüksége, akkor kaphasson azt.

- Gyakori visszacsatolás, megerősítés – A diákok tanulmányaiban, a feladatok megoldásában való előrehaladásról rendszeres visszajelzés. A tanulóban megerősíti a helyes megoldási módokat, segítséget nyújt a gyengébb területek fejlesztéséhez. Hozzájárul az önismeret, az önérték-tudat kialakulásához. A visszacsatolás személyessé tehető pl. ha névre szól.
- Tanulási célok megfogalmazása – A tárgy tanulásának rövid és hosszú távú hasznosságának kiemelése.
Pl.: Tétel lesz a vizsgán..., Ennek a tananyagrésznek az elsajátítása után képes leszel megoldani, megszerelni, kiszámolni, elkészíteni, megtanítani...
A feladattal, tevékenységgel fejleszhető képességek és készségek ismertetése a tanulókkal – Pl.: A feladatot csoportokban kell megoldani, mert így a vitakészségek is fejlődik... Ez a számítás a kombinációs készségek és a problémamegoldó gondolkodások fejlesztését szolgálja...
- Önálló ötletek kifejezésének lehetősége
- A tanulói kérdések, kérések, javaslatok tényleges beépítése a tananyagba – Pl.: A félév során milyen gyakorlati kérdésekre szeretnétek választ kapni? (néhány tanórával később) A mai óra anyagában az általatok feltett kérdések közül a következőkre tudunk választ találni.
Ha kéri a tanulók, hogy valaminek nézzünk utána bővebben, akkor tegyük is meg!
- Példák – Pl.: életből vett, életszerű, személyes példák, irodalmi idézetek, mondások, élettörténetek, stb.
- Érintetté tétel – Annak az érzésnek a közvetítése, kialakítása a tanulóban, hogy aktív, az eseményeket alakító résztvevője a tanulási folyamatnak. Vagyis róla szól, érte van.
Pl.: szemkontaktus fenntartása, kérdések feltevése, az ötletei szabad kifejezése, a jutalmazás szükségleteihez való igazítása, névre szóló visszajelzések, szimuláció, aktív közreműködést szorgalmazó módszerek, hand-outok
- Egyéni felelősség – A páros és csoportmunkában a tagok rá vannak utalva egymás aktív közreműködésére és munkájára, vagyis a csoport teljesítménye és munkájának értéke az egyéni munkákból tevődik össze.
Pl.: Mindent meg kell tennem, hogy jól megoldjam a feladatot, mert e nélkül a csoport nem tud előre lépni..., Időre be kell fejeznem a munkát, mert különben a csapat nem tudja beadni..., Fel kell készülnöm, hogy el tudjam magyarázni a többieknek ezt a...
- Beszámolási, bemutatási kötelezettség – A tanulók feladatukat az oktatási egység (óra, témakör, félév, tanév, stb.) végén osztályuk/csoportjuk előtt prezentálják. A társak és a tanár figyelme igényes munkavégzésre ösztönzi a diákokat.
- Verseny